

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Sefer Shemu'el]

[Sefer Shemu'el]

Detmold, Samuel

5565 [1804/1805]

T

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9634

מִזֹּאת יְהִי יְשׁוּפֵל בְּעֵינַי וְעַם־
הָאֲמֵהוּת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עִמָּם
אֲכַבְדָּהּ : (כג) וְלִמְיֹכֵל בַּת־
שָׂאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יוֹלֵד עַד יוֹם
מוֹתָהּ :

ז (א) וַיְהִי כִּי־יָשָׁב הַמֶּלֶךְ
בְּבֵיתוֹ וַיִּהְיֶה הַיְחִידָלוֹ
מִסָּבִיב מִכָּל־אִיכָּיו : (ב) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא
וְלֹד ק' רש"י אבכי

מעהר העראב , דינקטע מיך נאך זא
קליין : זא ווירדע איך דעננאך זעלבסט
פאן דען מעגדען פאן דענן דוא גשפרא
כען , געעהרט ווערדען . (כג) מיכל
טאכטער שאול האטטע נון קיינע קינד
דער ביזאן איהרען שטערבעטאג .

ז (א) אלס ענדליך דער קעניג רוהיג
אין זיינעם פאללאטטע וואהנטע ;
נאכדעם נעמליך דער עוויגע איהם פאן
אללען פיינדן אומהער רוהע פֿרשאפט :
(ב) שפראך ער איינסט צום פראפעטן
נתן : זיהע , איך וואהנע אין איינעם
צערדן פאללאטט , אונד דיא לאדע
גאטטעם

באור

כלומר עם איתן אשר אמרת אהי' ולנו , עם
איתן בענין אכבדה . והנה השיב דוד בזה
ואמר , עשיתי הישר והטוב בכלל כל ואיתן ,
א' מחוייב אני להודות לה' ולכבדו בכל עת
אשר בחר ביוצא אותי לנגיד על עמו , וב'
אשר יראת שיגיע לי נזק ע"י זה , אל תיראי ,
אין הדבר כן , אדרבה עוד יכבדוני העם
אף אם אנקל עוד מוזאת ואהי' קטן בעיני ,
כי לכבוד ה' עשיתי והוא יכבד את מכבדו .
(כג) ולמיכל , כאילו יאמר שזה הי'
סנה להמנע ממנה פרי בטן , כי לא אהב
אותה דוד כמו קודם זה (רלב"ג) . אמנם
לדעת חז"ל הי' זה לה לעונש .

חד מן סריקי' : (כב) ונקלותי עוד .
לפניו יותר מוזאת שהקילותי בעלמי
עתה : עמם אכבדה . אינם מבזין
אותי אלא חשוב אני בעיניהם על זאת :
(כג) לא היה להולד . מחותו היום
והלאה :

ז (א) וה' הניח לו . אמר הרי
נתקיים והניח לכם מכל אויביכם
וגו' מה כתוב אחריו והי' המקום אשר
יבחר וגו' מעתה עלינו לבנות בית
הבחירה

ז (א) ישב , סיפא דקרא מפרש לרישא , כלומר ישב במנוחה , ולא היה לו לפחד מאויביו
ולכך נא לו הרעיון לבנות בית הבחירה , כדאיתא בגמרא (סנהדרין כ')

מכלל יופי

(טו) מפוז . מתחזק ורוקד כי כן דרכן של הרוקדים לחזק אזור מחניהם .
(יט) ואשפר , א' לה נוספת , חלקבשר . (כ) לברך , לחת שלום לפי שכא
מן הדרך : כהגלות נגלות , שניהם מקור , הא' שלם , וכפל המקור לרוב התגלותו
בשחוק : (כא) ושחקתי , מלרע לפי שרוא עתיד . (כב) אכבדה , האל"ף
בחירק , ענין כבוד . (כג) ולד , למדינחאי כתיב ולד וקרי ילד , למערבאי בהפוך :
מוחה , בחולם , מקור , ובדרש אבל ביו' המיתה הי' לה :
ז (ב) נבית ארוים , בבית מקורה , וכן ת"י בביתא דמסלל בכיורי ארויא :
(ז) אח

גאטטעס שטעהט אונטער טעפיִּיִן .
 (ג) נחן ערווידערטע דעם קעניגע :
 אללעס וואס דוא פֿאַרהאַסט , דאז
 טוה , דען דער עוויגע איזט מיט דיר .
 (ד) אַבער אין דער נאַכט דאַרויף וואַרד
 דעם עוויגן וואַרט דעם נחן וויא פֿאַלגט .
 (ה) געה היז אונד זאָגע מיינס קנעכטע
 דוד . זאָ שפּריכט דער עוויגע : וואַלטע־
 סט דוא מיר איינען טעמפל צום וואַהנ־
 זיץ ערבויען ? (ו) האַבע איד יאָ נאָך
 גיא אין איינס טעמפל געוואַהנט , פֿאַן
 דער צייט אָן , דאָ איד דיאָ קינדער
 ישראל'ס אויס מצרים הערויסגעפֿיהרט
 ביו אויף דיווען טאָג ; זאָנדרען מיך
 איממער נור אין צעלטן אונד רייטטען
 וואַהנונגן אויפֿגעהאַלטן . (ז) שפּראַך
 איד אַבר וואַהל , זאָ לאַנגע איד אונטער
 דען קינדערן ישראל'ס זאָ געוואַנדעלט
 בין , יעמאַלס צו איינעם פֿאַן ישראל'ס
 ריכטן , דענן איד בעפֿאַהלן מיין פֿאַלק
 ישראל צו ווידען : „ וואַרום בויעט
 איהר

אַנכי יושב בבית ארזים וארון
 האלהים ישב בחוף היריעה :
 (ג) ויאמר נתן אל־המלך כל
 אשר בלבבך לך עשה כִּי יהוה
 עמך : (ד) ויהי בלילה ההוא
 ויהי דבר־יהוה אֶל־נתן לאמר :
 (ה) לך ואמרת אל־עבדי אֶל־
 דוד כה אמר יהוה האתה
 חבנה־לי בית לִשְׁבֹתִי : (ו) כִּי
 לא ישְׁבֹתִי בבית לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד
 הַיּוֹם הַזֶּה וְאַתְּיָה מִתְּהַלֵּךְ
 בָּאֵהָל וּבְמִשְׁכָּן : (ז) בְּכֹל אֲשֶׁר־
 הִתְּהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 הִדְבַּר דְּבַרְתִּי אֶת־אַתָּה שְׁבִמִי

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לְמָה לֹא

באור פסקא באמצע פסוק רש"י

ג' מכות נכטוו וכו' . (ה) האתה חבנה , פה
 כאמר זה על דרך שילה ובדה"י (א' י"ז) על
 דרך שילה : לא אתה תבנה וגו' והמוכן אחד .
 (ז) בכל הרגון בזה אשתי שכל זמן התהלכתי
 בבני ישראל, לא שאלתי עוד לבנות לי בית ,
 כשמע מזה שאין עוד רצוני בכך , וא"כ למה
 תחסון אתה בכך , טרם דברתי אליך לעשות
 כן . שבטי ישראל, שופטי ישראל, מענין
 לא יסור שנט מיהודה , וכן בדה"י את אחד
 שופטי

הבחירה : (ד) ויסי צלילה הסוא
 חומר ר' חנינא בר פפא חומר לו הקצ"ה
 לנתן האדם הזה שאני משלחך חללו
 מהיר הוא שמוא ישכור פועלי' ונמנחתי
 מפסידו מהר ואמור לו לא אתה תבנה
 הבית ר' סימון חומר האדם הזה שאני
 משלחך חללו גדרן הוא כענין שנאמר
 אשר נשבע לה' נדר לאציר יעקב אם
 אבא באהל ביתי שמוא יאמר איני אוכל
 ואיני שות' עד שאעש' כך ונמנחתי מפסידו : (ו) באהל ובמשכן . משכן שילה
 לא היתה זו תקרה לא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן : (ז) הדבר
 דברתי . לשון תמוסה הוא לכך הוא נקוד ה"א חטף פתח וסד"ל רפה :
 (ח) מן

לֹא־בְנִיתֶם לִי בַיִת אַרְזִים :
 (ח) וְעִקְתָּהּ כַּה־תֹאמַר
 לְעַבְדֵי לְדָוִד כַּה אָמַר יְהוָה
 צָבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנְּחֻמֹּת
 מֵאַחַר הַצָּאֵן לְהַיּוֹת נָגִיד עַל־
 עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל : (ט) וְאַהֲיָה
 עִמָּךְ בְּכֹל אֲשֶׁר הָרָה כֶּתֶךָ
 וְאַכְרַתָּה אֶת־כָּל־אֵיבֶיךָ מִפְּנֵיךָ
 וְעִשְׂתִּי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל בְּשֵׁם
 הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאַרְצָן : (י)
 וְיִשְׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל
 וְנִשְׁעִתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגֹז
 עוֹד וְלֹא יוֹסִיפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ
 בְּאֲשֶׁר בְּרָאֵשׁוֹנָה : (יא) וְלִמֶן

איהר מיר קיינען טעמפל פֿאַן צעדרן ?
 (ח) זאגע אַלואַ מיינעם קנעכטע דוד ,
 זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאֹות : איך
 האָבע דיך פֿאַן דען שאַפֿרזירדן וועג
 גענאַמען , אום רעגענט מיינס פֿאַלקס
 יִשְׂרָאֵל צו זיין . (ט) בין מיט דיך
 גווען , וואָ דואַ גינגסט : האָבע אַללע
 דיינע פֿיינדע פֿאַר דיך אויזגעראַטטעט ,
 אונד דיך איינען נאַמען געמאַכט , וויא
 איהן דיא גראַסען אויף ערדן האָבן .
 (י) האָבע דאָרויך מיינעם פֿאַלקע
 יִשְׂרָאֵל איינע כלייבענדע שטעללע פֿר־
 שאַפֿט , אונד עס זאָ איין גפֿלאַנצעט ,
 דאַס עס נון רוהיג אונד פֿורכטלֿאָז
 וואָהנען קאַן , דאַס אונגרעכטע פֿיינדע
 עס ניכט מעהר אונטערדריקען קענן וויא
 פֿאַרמאלס . (יא) אונד צו דער צייט ,
 וואָ איך ריכטער איבער עס דערדרשן
 ליס

הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׁפָטִים עַל־

עמי

רשי

באור

(ח) מן הטוב • דיר הרועים כמו
 נות כרות רועים : (ט) ואכריהם
 את כל אויביך • ולכך עלה על לבך
 לבנות הבית כמו שכתוב בתורה ושמותי
 מקו' עוד אני חפץ להשקיט שיהא שקט
 ושליו את עמי בימי בנך : כשם הגדולי •
 זהו שאומרים ונגן דוד : (יא) ולמן
 היום אשר צויתי • מחובר על העליון
 ולא יוסיפו לענותו כאשר בראשונה
 קודם

שופטי ישראל (מרד"ק) • (ח) ועתה כד
 חאמר וגו' , כלומר לפי שעלה על לב עבדי
 דוד לבנות לי בית , ראיתי הכרח להגיד לו
 מה שגלגבי , ולכן תאמר לו שיד אני לקחתך
 וגו' , ומוכה והולך מה שעשה לו ובעבורו
 וסיים בפסוקי אלהינותי לך וגו' כלומר כל
 זה עשיתי בימך , הניחותי לך מכל אויביך ,
 והרמותי כל מכשול מדרך , עד שמעתה בזמתי
 אין עיכוב עוד לבנות בית הנבירה , אבל אני
 לך חדשות מה בלבי שיהיה עוד טרם יבנה , כי
 אעשה לך בית ובנך שיבא ממעיד הוא יבנה
 אותו • את זה ראיתי להקדים , לפי שהנכתי
 מאיזה מפרשים , כי נצטוו בענין זה עד שמהם רוצים לומר , שהשם דבר קשות לדוד על שחפץ
 בגדלות ודוחקים את עמוס מאוד כפי פסוק י"א • (ח) הנה , גדרת כאן נקרא נוח ,
 כמו שכתוב נות כרות רועי וגדרות כאן (נפניה ב'ו') • (י) מקום , פי' מקום קיום שלא
 יגלו קמנו • (יא) ולמן היום , מחובר עם העליון , ולא יוסיפו לענותו כאשר בראשונה
 קודם השיפטים , וכאשר עשו מימי השופטים , (רש"י) וכן מתרגם • והגיד וגו' , אין פירוש
 כמו

לים , אונד נון דיר ווירקליך פאן אללען
 פיינדען רודצע פֿרשאַפֿט — אלליין
 דער עוויגע לעסט דיר פֿרקינדן , דאָס
 ער ערשט פֿאן דיר איין נייעס פֿאַמיליענֿג
 הויז ווירד ענטשטעהן לאַסען .
 (יב) נעמליך ווען דוא דיינען לעבענס-
 לויף פֿאַללענדעט האַסט אונד צו דיינען
 פֿעטרן הינאיבר גשלוּמערט זיין ווירסט ;
 זאָ ווערדע אַיך (דער עוויגע) דיינען
 זאָהן , דער אויס דיינען איינגעוויידען
 קאַממען ווירד , נאָך דיר אַויף דען
 טראָן ברינגען , אונד זיין רייך אַויף
 איממער כֿעעסטיגען . (יג) דיזר זאָלל
 מיר אַלסדאָן איינען טעמפל בויען . אַיך
 ווערדע אויך זיינען קעניגליכען טהראָן
 אַויף עוויג בעשטעטיגען .

(יד) אַיך איהם אַלס פֿאַטער אונד ער
 ווירד מיר אַלס זאָהן זיין , זאָ , דאָס
 ווען ער זיך פֿרגעהט , אַיך איהן מיטדער
 רוהטע אָדר זאָנסט

באור

כמו שפירשו קנת שהם דברי כתן אל דוד , כי
 ממה שנאמר בפסוק ט"ז ככל הדברים וגו' כן
 דבר נתן אל דוד , מכלל שעד פסוק זה הכל
 דברי השם לכתן לאמר לדוד . אלא וודאי גם
 זה ממאמר השם , ופירושו כמו שנארת בפסוק
 ט' זה טעם שאמר והגיד , לפי שמעתה בא
 הגדה חדשה , מדבר אשר עתיד להעשות לו ,
 אשר רצה להודיע אליו . ואל תתמה שאמר כי
 בית יעשה בלשון נסתר , כי כן דרך הלשון ,
 כמו כה יעשה לאבנר וחבריו . בית , טעמו
 כטעם ויעש להם בתים (שמות א' כ"א) לפי
 פי' רש"י והראב"ע שם , שילאומהן משפחות
 הרבה

עמי ישראל והניחתי לך מכל-
 איביך והגיד לך יהוה כי בית
 יעשה לך יהוה : (יב) ביו
 ימלאו ימיה ושכבת את-
 אבתיה והקימתי את-זרעה
 אחריה אשר יצא ממעיך
 והקינתי את ממלכתו : (יג) הוא
 יבנה בית לשמי וכננתי את-
 כסא ממלכתו עד-עולם :
 (יד) אני אהיה לו לאב והוא
 יהיה לי לבן אשר בהעותו
 והכחתיו בשבט אנשים וכנגעני

בני

מענשען

אינר שטראפֿע נאָך

רש"י

קודם השופטים וכאשר עשו מימי
 השופטים עד כאן : והניחתי לך
 יותר ויותר עד שתגוח מכל אויביך :
 והגיד לך ה' . היום על ידי כי בית יעש'
 לך להושיב בך על כסאך ויתקיים לך
 בית מלכות והוא יבנה הבית : (יד)
 בשבט אנשי' . זה הדד ורזון בן אלידע :
 וכנגעני בני אדם . זה אשמדאי שדחשו
 ממלכותו והשדים בני אדם הראשון
 הם שכל מזה ושליש שנה שפירש
 אדם

מכלל יופי

(ז) את אחד שבטי , כלו' עם השופטי' והמלכו' ונקראו כן כי דרך המושלים
 להיות שבט בידם ועוד כי בידם שבט מוסר העם , וכן בדה' במקומו אחד שופטי
 ישראל : (י) ונטעתיו , בא כן ע"ד ההשאלה , ובפי' כתרנומו ואקמינו : ולא
 ירנו , שלא יגלה עוד ממקומו כמו שח"י ולא יזעזע כי הרוגו הפך המנוחה : בני
 עולה , אנשי עולה : (יא) בית , בית מלכות : (טז) לשנך

בְּנֵי אָדָם: (טו) וְחֶסְדִּי לֹא יִסּוּר
מִמֶּנּוּ כִּי אֲשֶׁר הִסְרֵתִי מֵעַם שְׂאוֹל
אֲשֶׁר הִסְרֵתִי מִלְּפָנָיִךָ:

(טו) וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמִמְלַכְתְּךָ
עַד-עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאָךָ יִהְיֶה
נָכוֹן עַד-עוֹלָם: (יז) כָּכֵל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכֹל הַחַיִּיּוֹן
הַזֶּה בֵּן דְּבַר נָתַן אֶל-דָּוִד:
(יח) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב
לְפָנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי אֲדֹנָי
יְהוָה וּמִי בֵיתִי כִּי הֵבִיאֲתָנִי עַד-
הַלֵּם: (יט) וַתִּקְטַן עוֹד זֹאת
בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְהוָה וַתְּדַבֵּר גַּם-
בֵּית-עֲבֹדְךָ לְמַרְחֹק וְזֹאת
תּוֹרַת

מענשען אַרט ציכטיגן . (טו) אַכר ניא
איהם מיינע געוואַגענדרייט ענטציהן
וועררע , וויא איך זיא שאול ענטצאגען
האַכע , דען איך פֿאַר דיר דעם טרהאַנס
ענטועצט . (טז) פֿילטעהר ווירד דיר
דיין הויז אונד רייך עוויגליך דויערן י
דיין טהראַן בעפֿעסטיגט זיין פֿיר אונד
פֿיר . (יז) אַללע דיזע וואַרטע , וויא
זיא אין דיזער ערשיינונג לויטן , ריכטעטע
נתן אַן דוד נעמליך זא אױם .

(יח) דער קעניג דוד גינג דאָרויף (אין
דאָז צעלט , וואַ דיא לאַדע שטאנד) ,
ליס זיך פֿאַר דעם עוויגן נידער , אונד
שפראַך : ווער בין איך דויערר ! אַ
עוויג ! , וואַס איזס מיין רויוז , דאָז
דוא מיך זא עמפֿאַר געהאַבן ?
(יט) דאָך שיען דיזס דיר נאָך צו וועניג ,
הערר ! אַ עוויג ! אונד דוא גאַבסט
נון ריינס קנעכטע זאגאַר פֿרהייסונג אין
דיא צוקונפֿט . גצימט זא וואַס איינעם
גרינגן

רשי

באור

אדם מאשתו צמות הכל היו הרוחות
מתייחמות ויוולדות הימנו: (יח) וישב
לפני ה' . לפני הארון : עד הלום .
שהמלכתי: (יט) גם א בית עבדך .
להמליך את בני אחרי : חאת תורת
האדם . בתמיה ראוי להתבשר כן
לבשר

הרבה . (טו) ונאמן , נפעל עבר כמו
ויתקיים , מן ותקעתיו יתד במקום כאמן
(ישעי' כ"ב כ"ג) (רד"ק) , ומוסב על הפסוק
הקודם , שלא יסיר חסדו ממנו כמעט שאל ,
רק כאמן וגו' . (יז) ככל הדברים , ענין
וכיוון הדברים , כילא יתכן לפרש שדבר את
הדברים מלה במלה כמו שהם לפנינו , לפי
שגם בדה"י כאמר פסוק זה , ובאמת כמלא
שם שטיים וחלופים . (יח) לפני ה' , לפני
הארון . עד הלום , שהמלכתי (רשי') .
אלא עוד דברת אלי טובות לזמן רחוק , שימלך בני אחרי , וגם אמרת לי שיהיה (ר"י גאון) .
וזאת תורת האדם , רשי' ורבינו ישעיה פירשוהו : בתמיה וכי ראוי כן לבשר ודם .
אמנם לפי הכוונה איננה אחת עם וראיתני כתור האדם המעלה , הנאמר במקומו בדה"י
(י"ז י"ז) . והנה רד"ק רוצה להשוות הכוונות ופ"י ח"ל : תורת האדם תכונת האדם ,
כלומר זאת שדברת עלי תכונת האדם הגדול הוא , ולא אדם שפל וכנוה כמוני , כמו שאמר
מי אנכי ומי ביתי , וכן בדה"י עכ"ל . וכן פ"י רשי' בדה"י . ולדעתם מלות תורה ותור אחת
הן , והוראת תור שורה , כמו תור בטי"ת . וכן נאלו לסייך בתורים (שיר א' י') , והושאל
גם

גרינגען מענשן ? אַ הערר ! עוויגער !
 (כ) וואָס פֿאַרמאָג דוד נאָך דיר פֿאַר
 צושטעללן , דא דוא , הערר ! עוויגער !
 פֿיר דיינען קנעכט זאָ זאָרגסט ?
 (כא) בלאָס וויל דוא'ס זאָ פֿרהייסן ,
 אונד עס זאָ דיין וויללע איזט , ליסעסט
 דוא דיזע גרעסע ווערדן , אונד פֿרקנידן
 דיינע קנעכטע . (כב) זאָ גראָס ביזט
 דוא , עוויגער ! גאָטט ! ניכטס איזט
 מיט

באור

גם כן על המדרגה , וכן כל"א מלות (ראנג ,
 קלאַסע) . והנה דבריהם נכונים , חלא
 שחסר לפ"ז מלת המעלה , כי לא יתכן לפרש
 שטעם אדם סתם אדם גדול , ואדרב' ההיפך
 כראה ממה שכתב הרד"ק בעצמו על פסוק גם
 בני אדם גם בני איש (תלים מ"ט ג') , שטעם
 אדם הפחות במעלה . ולדעתי הוראת מלת
 תורת פה כמו משפט , כי מלאנו יותר שמלות
 תורה ומשפט הוראה אחת להן , כמו שכתב
 הרב המבאר לספר כ"ה (דברים י"א א') ,
 וטעמו כטעם מה משפט הנער (שופטים י"ג
 י"ב) , וטעם אדם כמו בתהלים כגזרה ופחות ,
 ושעורו : וכי זה משפט אדם נכזה כמוני ?
 והיא הכוונה בעצמה מן מה אנכי ומה ביתי ,

הוֹרַת הָאָדָם אֲדָנִי יְהוָה :
 (כ) וּמַה יוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְדַבֵּר
 אֵלַיךָ וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ
 אֲדָנִי יְהוָה : (כא) בְּעַבּוֹר דְּבָרְךָ
 וּבְלִבְךָ עָשִׂיתָ אֶת כָּל־הַגְּדוּלָּה
 הַזֹּאת לְהוֹדִיעַ אֶת־עַבְדְּךָ :
 (כב) עַל־כֵּן גִּדַּלְתָּ יְהוָה אֱלֹהִים
 רש"י כי

לכשרודם . ד"א עשית לי כמו שעשית
 לאדם הראשון שהראית לו דורות
 העתידים לנאת ממונו : (כ) ומה יוסיף
 דוד עוד לדבר אליך . מה אשאל עוד :
 ואתה ידעת את עבדך . נתת לי כל
 זרכי כמו יודע זדיק נפש זכמתו :
 (כא) בעבור דברך . להקיס מוה
 שאמרת לשמואל להמליכני : וכלבך .
 רנוקך הוא ולא שאני כדאי : להודיע
 את עבדך . הנשורה שזישרתני :
 (כג) אשר

ואין הגדל בין פה לדה"י חלא בלשון , כי פה נאמר ע"ד שאלה ושם ע"ד החלט , ולכך הוסיף
 שם מלת המעלה . וכרווח נזה שאין טורח להוציא המלה משמעתה . ואע"פ שהמלות
 אינן שוות , לא נקפיד לזה , אם רק הכוונות מתדמות , כי זה רגיל מאוד בסיפורי הנכתבי'
 פה ובה"י . וכבר העיר על זה האברבנאל לז"ל , כל מה שכתב הנביא בספרים אלו הוא
 מה שראוי שנאמן אמתו , ומה ששנה עזרא הי' בדרך פירוש שגדה"י ראה לפרש הדברים
 בשמות המלות והמאמרים כדי להטיב הנכת' . (כ) ומה יוסיף , מה אשאל עוד , ואתה
 ידעת וגו' נתת לי כל זרכי כמו יודע זדיק נפש זכמתו (משלי י"א א') (רש"י) . (כא)
 דברך , להקיס מה שאמרת לשמואל להמליכני . וכלבך , רנוקך הוא ולא שאני כדאי . להודיע ,
 ולכשר את עבדך . (כב) עלכן , טעם על כן , כמו כי על כן עברתם וסנידו .
 וטעם

מכלל יופי

(טו) לפניך , כמו שהוא לפניך היום : (יח) עד הלום , ערהנה : (יט) וואת
 תורה האדם כו' נוי"ת ומללהא אף על בית עבדך לעלמא דאחי , ורא הוא לבני אנשא
 ד' אלד'י . ור"ל פי' למרחוק שהייתי רחוק ונתקרבותי כי בא מרות המואבי' : וואת תורת
 האדם היא , אבל נקבותיהם מותרו' מיד שכן בא בקבלת מואבי ולא מואבית עמוני ולא
 עמונית : (כ) ואת , ידעת לבב , ולא אדע לדבר מה שבלביו וי"ת ואת ידיעת בעות ,
 כמו מה אדם וחדעהו :
 (כג) ומי

פִּירְאִין כְּמוֹד וְאִין אֱלֹהִים זֹלְתָּהּ
 כָּכֵל אֲשֶׁר־שָׁמְעֵנוּ בְּאֲזֵינוּ :
 (כג) וּמִי כַעֲמָךְ בְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי
 אַחֵר בְּאַרְצֵי אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים
 לַפְדוֹת־לָו לְעַם וְרִשׁוּם לֹא שֵׁם
 וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָּה וְנִרְאוֹת
 לְאַרְצֶךָ מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ
 ל' הגושה

מיט דיר צו פֿרגלייכן , קיין גאָטט אויסר
 דיר , גאַנץ זאָ וויא וויר מיט אונזרן
 אָהרן פֿרנאַממן . (כג) אונד ווא איזט
 וויא דיין פֿאַלק ישראל איינע איינציגע
 נאַציאָן אויף ערדן , אום דערענטוויללן
 איינע גאָטהייט געגאַנגן זיא זיך צום
 פֿאַלקע צו ערלעזן , זיך איינען נאַמען
 צו מאַכען , — אָדר פֿיר אייך (איהר
 פֿעלקר !) צו צייגען וויא דוא דיועגרעסע
 דיוע וואונדער אין דיינעם לאַנדע ,
 געצייגט , פֿיר דיין פֿאַלק דאַר דוא דיר
 אויס

רש"י

באור

(כג) אש' הלכו אהי' . משה ואהרן שנ'
 נתתיך חלסי' לפרעה וכן תרגם יונתן
 דחלין שלוחין מן קדם ה' : לפדות לו
 לעם . כך אמרו השלוחים לישראל
 הקב"ה שלחנו לפדות לו לעם ולעשות
 לו שם ולעשות לכם הגדולה וגוראות
 עשית לארצך לאחר שיכלו משה ומה
 הם הגוראות מפני עמך לגרש גוים
 וחלסים' ומקרא זה חסר לגרש ובדברי
 הימים פירשו לגרש מפני עמך אשר
 פדית מומרים מבין הגוים ואינו חסרון
 כי מושמע שנאמר מפני עמך גוים חנו
 שומעין לשון טרודין וגירושין :
 (בח) אתה

וטעם גדלת כטעם להראות את גדלך כ"ש
 רש"י שם זה מדת טובך . והמשך הכתובים כך :
 על אשר גדלת לכן תעשה עמי חסד חנם , כי
 אין כבוד וגו' ככל אשר שמענו מאז ומקדם שכן
 מרתך להטיב חנם . וכן הראית מדת טובך
 לעמך ישראל לעשות לו גדולות וגוראות ,
 להכינו לך לעם עד עולם , ולהיות אתה
 בעיניך להם לאלהים . (כג) אשר הלכו
 אלהים , לדעת רד"ק ומפרשים אחר' אלהים
 זה קודש , ואין הכתוב מתישב בו יפה , כנראה
 למעיין . והכונן בעיני שאלהים זה קול ,
 ותכלית המאמר להפליג גדולת השם להשפיע
 טובו לעמו ישראל , והכיבד אלהי העמים
 כגד אלהי ישראל , כלומר היש שום אלהי אשר
 פדה לו עם ועלה לו גוראות , כמו שעשית
 אתה מפני עמך , וכן דבר משה איש האלים
 (דברים ד' ל"ד) , עיין הבאור שם . ולעשות
 לכם , מן הראוי לכתוב ולעשות לו , כי הוא שם אל גוי אחד בארץ , אלא מכת דמיונו
 שיתמה לו ברעיוניו הגדולות והגוראות שעשה ה' לעמו , הפך שאר עמים שלא נעשה להם
 כזאת מאלהיהם , מיסב פתאום הדבור מהשם אל העמים , כאלו הם לפניו ויאמר להם :
 ולעשות

מכלל יופי

(כג) ומי כעמך , כמו שאין כמוד באלהים כן אין בישראל בעמים : אלהים , נביאי'
 ומלאכי' וכ"ה ראולו שלוחי' , ובפירוש הלכו לשון רבי' דרך כבוד וכן בד"ה אשר
 הלך האלהים : ולשום לו שם , לאלהי' כמ"ש ואכבדה כפרעה : ולעשות לכם ,
 כנגד ישראל : לארצך , כנגד ישראל , או כנגד השם , ופי' עשית להם כו' עד
 שבאו לארצך , מפני עמך , גרשח גוים : גוים ואלהיו , י"א על משה שהי' גדול
 שלהם , וי"א כי מ"ם ממצרים מושך עצמו ואחר עמו דקאי גם על גוים ואלהיו ,
 [וי"מ]

אויס מצרים ערלעזט ; פֿעלקר אונד
 איהרע געטטר (אויסצוטרייבען) ?
 (כד) דוא בעשטימטעסט דיין פֿאלק
 ישראל דיר צור נאציאָן אויף עוויג , אונד
 דוא ועלכסט עוויגר ! ביזט איהר גאָטט
 געוואָרדען . (כה) נון (ביטטע איך)
 עוויגר ! אָ גאָטט ! בעשטעטיגע אויך
 וואָס דוא אויף ריינען קנעכט אונד זיין
 רהיז פֿרהייסן , ביו אין עוויגקייט ,
 טוהע וויא דוא פֿרשפראַכן האסט .
 (כו) דאמיט דיין נאָמען עוויגליך פֿרֿ
 הערליכט , עם הייסן מעגע : „ דער
 „ עוויגע צבאות אויט ישראל'ס גאָטט “ .
 לאַס אלוּאָ דאָס הויז ריינעם קנעכטס
 דוד פֿאַר דיר בעפֿעסטיגט זיין .
 (כו) ווייל דוא , אָ עוויגר צבאות ,
 גאטט ישראל'ס ! ריינעם קנעכטע צו
 אָרוּן קאממען ליסעסט , אונד
 שפראכסט : „ איך ווילל דיר איין הויז
 „ ערבויען “ ; דארוּך פֿינדעט אַיצט
 דיין קנעכט זיין הערץ גשטימט , פֿאַר
 דיר

לך ממִצְרַיִם גוֹיִם וְאֱלֹהֵיוּ :
 (כד) וְתִכְוֶנֶן לְךָ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
 לְךָ לְעַם־עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה
 הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים : (כה) וְעַתָּה
 יְהוָה יְיָאֱלֹהִים הַדְּבַר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
 עַל־עַבְדְּךָ וְעַל־בֵּיתוֹ הַקָּדָשׁ עַד־
 עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ :
 (כו) וַיִּגְדַּל שָׁמָּה עַד־עוֹלָם
 לֵאמֹר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל־
 יִשְׂרָאֵל וּבֵית עַבְדְּךָ דָּוִד יְהִי
 נִכּוֹן לְפָנֶיךָ : (כו) כִּי־אַתָּה יְהוָה
 צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גָּלִיתָ אֶת־
 אֲזֶן עַבְדְּךָ לֵאמֹר בֵּית אֲבֹנֶה
 לְךָ עַל־כֵּן מִצָּא עַבְדְּךָ אֶת־לְבוֹ
 לְהַתְּפַלֵּל

ב א ו ר

ולעשות לכם הגדולה והנוראות ! ודבור כזאת
 הנוטה מעיקר המאמר יקרא השטה בין כללי
 המליצה , בל"א (אויגע אויסשווייפֿונג)
 ושימוש הוי"ו במלת ולעשות במקום או , וכיוון
 אל שני דברים , האחד לפדות עם מכור ברזל
 כאשר פדה אלהים את ישראל ממזרים . והב'
 להביאם אל ארץ , ולגרש לפניהם גוים
 ואלהיהם . לארצך , הלמ"ד במקום בית ,
 כמו לכל דרכיו משכיל (ש"א י"ח) כי נוסח
 אתה לבן ישי (שס כ') ודומיהם . ומלת
 הגדולה ונוראות נקראות למטה , כנראה
 כוננת בעל הטעמים . והפעל עשה שבמאמר
 הנדמה , גם בכח מאמר הדעיון , כאילו
 מפורש : ולעשות לכם , כאשר עשית הגדולה
 והנוראות (הידועים) בארצך , מפני עמך
 וגו' . גוים ואלהיו , חסר פעל לגרש ובדה"י
 מפורש . וטעם גוים ואלהיו , כל גוי וגוי ואלהיו .

(כד) ותכונן לך וגו' לך לעם , לך הראשון
 תקון הלשון , כמו לך לך , קום לך , ודומיהם ,
 והשני כתי הקנין , לעם שלך . (כה) ועתה
 וגו' , אחרי שנתן שבת והודי' לל' פתח בתפילה
 שיקים השם מה שדבר לו ולזרעו עדי עד . ולא
 שהי' דוד מקטני אמנה לבקש מה שכבר הנוטין
 לו השם אלף שהי' עיקר תפלתו כמו שכתב
 אברבנאל , שיברך השם את ביתו (מה שאל
 בפסוק כ"ט) כלומר שיברכס שהי' תמיד
 תמים עם ה' ללכת בדרכיו , כי ידע שאף שאו
 אפשר לבא שני מזר הפועל יכול לבא מזר
 המקבל . (כו) ויגדל שטך , כלומר אם
 תקים מה שדברת לבנות בית ולהקים מלכות
 ישראל ככון עד עולם , ע"ז יגדל שטך עד
 עולם , כי יודע שאלהיו ישראל הוא אלהים
 האמת , התקיף ובעל היכולת הכל . (כו)
 מצא את לבו , מצאו מכון להתפלל לפניך
 (רד"ק)

לְהַתְּפִלֵּל אֵלַיךָ אֶת־הַתְּפִלָּה
 הַזֹּאת : (כח) וְעָתָה יִדְבְּרֵי הוֹה
 אֶת־הוֹה הָאֱלֹהִים וּדְבַרְיָךְ
 יִהְיוּ אִמְתָּ וְהַדְּבַר אֲלֵי־עַבְדְּךָ אֶת־
 הַטּוֹבָה הַזֹּאת : (כט) וְעָתָה
 הוֹאֵל וּבָרַךְ אֶת־בֵּית עַבְדְּךָ
 לְהֵיוֹת לְעוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּי־אָתָה
 אֲדַנִּי יְהוֹה הַפֶּרֶת וּמִבְּרַכְתָּךְ
 יְבָרַךְ בֵּית־עַבְדְּךָ לְעוֹלָם :

דיר דיועס געבעט צו טוהן .
 (כח) נעמליך דא רוא , אָ הערר ! דער
 רוא דער איינציגע גאטט ביזט , דעסן
 פֿרהייסונגן געוויס אין ערפֿיללונג געהן ,
 דיינעם קנעכטע דיועס גוטע פֿרהייסן ;
 (כט) זאָ לאַס עס אויך דיין וויללע זיין
 דאז הויז דיינעם קנעכטס זאָ צו זעגן ,
 דאס עס עוויג פֿאַר דיר בשטעהן קאן ;
 דען דוא אָ הערר , עוויגה ! האסט
 עס איינמאל פֿרשפראכן , אונד נור
 הורד דיינען זעגן ווירד דאז דהויז דיינעם
 קנעכטס אויף איממער געזעגנט בלייבן .
 ה (א) אייניגע צייט נאָכהער שלוג
 דוד דיא פלשתים , דעמיהטיגטע
 זיא אונד נאָס איהנן מרג אמה וועג .
 (ב) שלוג אויך מואב , אונד ליס זיא
 מיט

פֿלשתים : (כ) וַיַּךְ אֶת־מּוֹאָב

וימדרם

באור

רשי

(כח) אַתָּה הוּא הַאֱלֹהִים . שְׁלִיט וַיֵּשׁ
 צִדְקָה יְכוּלָה לְקַיֵּם : (כט) הוּא . רַחֵם :
 ה (א) מִתַּג הָאִמָּה . וּבְדַבְרֵי
 הַיּוֹמִים פְּתִיב וַיִּקַּח דוֹד אֶת
 מִיד פְּלִשְׁתִּים וְהִיא נִקְרָאת מִתַּג הָאִמָּה
 עַל שֶׁשָּׁם שֶׁהָיָה מִקֵּל רוּדָה בְּכָל הַפְּלִשְׁתִּים
 מִטְּרַפּוּלִין שֶׁל מַלְכִים שֶׁלֹּא מִזִּינוּ בְּכָל
 סַרְנֵי פְּלִשְׁתִּי' צַעֲזָה וּבְחַשְׁדוֹד וּבְחַשְׁקִלּוֹן
 שֶׁשֶׁ מַלְכוּת אֱלֹהִים בְּגַת מִזִּינוּ אֲכִישׁ מִלֶּךְ
 גַּת . מִתַּג . אֲגוֹן יִלּוֹן צִלְעִי (שְׁטַחֲלֵל ,
 הָאִמָּה . הוּא הַמְּרַדֵּעַ שֶׁל עֵץ : (ב) וַיִּמְדַּד שְׁנֵי חֻצִּים לְהַמִּית . לְפִי

(רד"ק) . (כח) וְעָתָה וְגו' , לְדַעֲתִי שְׁעוֹר
 הַכְּתוּב כִּךְ : אַחֲרֵי שֶׁאֵתָה הַאֱלֹהִים אֲשֶׁר דְּבַרְךָ
 יִהְיוּ אִמְתָּ , דְּבַרְתָּ עַל וְגו' , לִכֵּן הוֹאֵל נִס כֵּן
 וּבְרַךְ וְגו' . זֶהוּכִפֵּל מֵלֶת וְעָתָה בְּרַאשׁ פ' כ"ט
 לְפִי שֶׁאֲרִיךְ בְּדַבְרֵי' כ"ג לְעִיל שֶׁכֵּן דְּרַךְ הַלְשׁוֹן .
 הוֹאֵל , עִנְיָן רִטְוֹן וְחִפְזָן .
 ה (א) מִתַּג הָאִמָּה , וּבְדַעֲתִי כְּתִיב אֶת
 גַּת וּבְכַתְּבִי , וְאִילֵי
 הִיב זֶה הַמַּחֲזֵן נִקְרָא מִתַּג הָאִמָּה (רַלְב"ג) .
 (ב) וַיִּמְדַּד , מִדַּד אֶת הַשְּׁנָיִם כַּמָּה יָמִית
 וְכַמָּה .
 גַּת . מִתַּג . אֲגוֹן יִלּוֹן צִלְעִי (שְׁטַחֲלֵל ,
 הָאִמָּה . הוּא הַמְּרַדֵּעַ שֶׁל עֵץ : (ב) וַיִּמְדַּד שְׁנֵי חֻצִּים לְהַמִּית . לְפִי

סהרגו

מ כ ל ל י ו פ י

[וי"מ גרשת גוים ואלהיו מפני עמך , והטעם ז' גוים ויונתן לא הרגם גוים ואלהיו
 אפשר שרדעו כדעה קצת מרז"ל דקאי על השם ע"ד בכל צרוחם לו צר , כביכול
 שהוא פדויעמהם , ולכן לאחרגמו (להרחיק ההגשמה)]
 (כו) בית אבנה , מלכו אקיים לך : (כט) הוואל כו' ווי"ת לשון התחלה שרי ,
 כמו הוואלת הראשון שח"א שריתי : ה (א) מתג